

تحلیل تطبیقی سیاست‌های امنیتی- نظامی ایران و ترکیه در قبال اقلیم کردستان عراق با رویکرد مکتب کپنهاگ (۲۰۰۵-۲۰۲۳)

زینب طاهری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

چکیده:

هدف اصلی پژوهش بررسی رویکرد جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی اقلیم کردستان عراق با بهره‌گیری از مکتب کپنهاگ است. کردها را می‌توان بزرگ‌ترین گروه قومی بی‌سرزمین دانست که در چند کشور مجاور شامل عراق، سوریه، ایران و ترکیه پراکنده شده‌اند. با عنایت به این وابستگی متقابل امنیتی، این پرسش بر ذهن متبادر می‌گردد که جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه رویکردی را در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی اقلیم کردستان عراق در سال‌های ۲۰۰۵ لغایت ۲۰۲۳ دارند؟ پاسخ دقیق به

این پرسش مستلزم توجه به دو بخش متفاوت، لکن به هم پیوسته خواهد بود. بخش اول آن است که جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه ادراکی نسبت به اقلیم کردستان عراق دارند؟ و بخش دوم آن است که براساس ادراک این دو کشور نسبت به اقلیم کردستان عراق، چه سیاست و رویکردی را در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی اقلیم کردستان عراق در پیش گرفته‌اند؟ به واسطه بهره‌گیری از مکتب کپنهاگ به‌عنوان چارچوب نظری پژوهش حاضر و دو انگاره اصلی آن یعنی مفهوم بخش‌ها و نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای می‌توان رویکرد جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی اقلیم کردستان عراق را در سال‌های ۲۰۰۵ لغایت ۲۰۲۳ را بررسی کرد.

کلیدواژه: سیاست‌های امنیتی - نظامی، اقلیم کردستان عراق، مکتب کپنهاگ.

۱- کارشناس ارشد علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی

.Gmail.com@zeynabtaheri608

Comparative analysis of Iran and Türkiye's security-military policies towards the Kurdistan region of Iraq with the approach of the Copenhagen school (2023-2005)

Abstract: The main goal of the research is to investigate the approach of the Islamic Republic of Iran and Türkiye towards the security-military policies of the Kurdistan Region of Iraq by using the Copenhagen school. Kurds can be considered as the largest landless ethnic group that are scattered in several neighboring countries including Iraq, Syria, Iran and Türkiye. Considering this security interdependence, the question comes to mind, what is the approach of the Islamic Republic of Iran and Turkey towards the security-military policies of the Iraqi Kurdistan Region in the years 2005 to 2023? The exact answer to this question requires attention to two different, but connected parts. The first part is what is the perception of the Islamic Republic of Iran and Türkiye towards the Kurdistan Region of Iraq? And the second part is that based on the perception of these two countries towards the Kurdistan Region of Iraq, what policy and approach have they taken towards the security-military policies of the Kurdistan Region of Iraq? By using the Copenhagen school as the theoretical framework of the current research and its two main concepts, namely the concept of sectors and the theory of regional security complex, the approach of the Islamic Republic of Iran and Turkey towards the security-military policies of the Kurdistan Region of Iraq in the years 2005 to 2023 can be analyzed. Checked Keywords: Security policies - military, Iran, Türkiye, Kurdistan region of Iraq, Copenhagen school.

مقدمه:

عراق، قانون اساسی اقلیم کردستان ارجح و افضل بر سایر قوانین و دستوراتی است که از سوی حکومت مرکزی عراق صادر می‌شود (به استثنای مواردی که در ماده ۱۱۰ قانون اساسی جمهوری فدرال عراق قید شده است). به دنبال برگزاری انتخابات سراسری عراق در تاریخ ۳۰ ژانویه ۲۰۰۵، نخستین کابینه اقلیم کردستان پس از سقوط صدام در تاریخ ۵ جولای ۲۰۰۷ به ریاست نیچروان بارزانی تشکیل شد. علی‌رغم مواضع اعلامی مقامات اقلیم کردستان عراق در مورد نفی حضور گروه‌های تروریستی در خاک اقلیم، گروه‌های تروریستی مخالف جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در قلمرو اقلیم حضور دارند و برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی حملات علیه دولت و مردم ایران و ترکیه از آنجا انجام می‌پذیرد. شش گروه اصلی تروریستی کرد که در اقلیم کردستان عراق حضور دارند و حملات مسلحانه گسترده‌ای را علیه مواضع جمهوری اسلامی ایران انجام می‌دهند عبارت‌اند از: «حزب دموکرات کردستان یا حدکا»، «کومله سازمان کردستان حزب کمونیست ایران»، «حزب حیات آزاد کردستان یا پژاک»، «حزب آزادی کردستان یا پاک»، «سازمان خبات انقلابی کردستان ایران» و «جامعه دموکراتیک و آزاد شرق کردستان یا کودار». همچنین، هفت گروه اصلی کرد مخالف ترکیه که در اقلیم کردستان عراق نیز حضور دارند و حملات مسلحانه گسترده‌ای را علیه مواضع ترکیه انجام می‌دهند عبارت‌اند از: «حزب کارگران کردستان»، «یگان‌های مدافع خلق»، «گروه ابتکار کودکان آتش»، «حزب/جبهه آزادی‌بخش انقلابی خلق»، «یگان‌های انتقام سیاگر و زریان»، «جنبش انقلابی متحد خلق» و «گروه کمونیست مارکسیست-لنینیست».

میان دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و ترکیه با اقلیم کردستان عراق، وابستگی متقابل امنیتی وجود دارد. با عنایت به این وابستگی متقابل امنیتی، این پرسش مطرح می‌شود که جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه رویکردی را در قبال سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق دارند؟ پاسخ دقیق به این پرسش مستلزم توجه به دو بخش متفاوت، اما به هم پیوسته خواهد بود. بخش اول آن است که جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه

کردها بزرگ‌ترین گروه قومی بدون حاکمیت هستند که در کشورهای عراق، سوریه، ایران و ترکیه پراکنده شده‌اند. «گبی» معتقد است که کردها، چهارمین گروه قومی با حدود ۳۰ میلیون نفر جمعیت و در خاورمیانه مستقر هستند (گبی^۲، ۲۰۱۴: ۴۵). مسئله کردها و مطالبات سیاسی آن‌ها از زمان جنگ جهانی اول تاکنون مطرح بوده است. استقلال‌خواهی کردها که با شدت و ضعف متفاوتی از سوی کردهای عراق، ترکیه، سوریه و ایران دنبال می‌شود، یکی از مؤلفه‌های اصلی مطالبات سیاسی کردها است. اعمال فشار کردها بر دولت‌های عراق، ترکیه، سوریه و ایران برای برآورده نمودن این مطالبات سیاسی منجر به ایجاد بحران‌های سیاسی-امنیتی متعددی در این چهار کشور شده است. مسئله «کردها» و سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق به‌عنوان یک منطقه خودمختار کردزبان از اهمیت بالایی برای تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ترکیه برخوردار است. این دو کشور رویکرد خاصی را در قبال سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق دارند که دارای اشتراکات و تمایزاتی است.

اگرچه کردستان عراق پس از جنگ اول خلیج فارس در سال ۱۹۹۱ عملاً خودگردان شده بود، اما در قانون اساسی جدید عراق که در سال ۲۰۰۵ میلادی به تصویب رسید، به‌عنوان یک منطقه خودمختار شناخته شد. بند اول قانون اساسی کردستان عراق اشعار می‌دارد که «اقلیم کردستان، منطقه‌ای فدرال در داخل دولت فدرال عراق است که سیستم سیاسی آن جمهوری پارلمانی و دموکراسی بوده و بر مبنای تکثر سیاسی و انتقال مسالمت‌آمیز قدرت و متمایز بودن قوای سه‌گانه از هم قرار دارد». کردهای عراق ساکن چهار استان کرکوک، اربیل، سلیمانیه و دهوک هستند، اگرچه کردها در مناطق دیگری نظیر استان نینوا، استان دیاله و استان واسط نیز مستقر هستند. از حیث تقسیمات اداری، سه استان اربیل، سلیمانیه و دهوک در قلمرو اقلیم کردستان عراق قرار دارند. مطابق قانون اساسی جمهوری فدرال

انسجام ملی مناطق کردنشین ایران تألیف کردند. بنابر بررسی‌ها استقلال‌خواهی اقلیم کردستان عراق از طریق تهدیدهای فرهنگی، تهدیدهای سیاسی (مطالبات قومی و تجزیه‌طلبانه، قومیت و هویت، ناسیونالیسم قومی، فدرالیسم عراقی) و تهدیدهای اقتصادی موجب تضعیف انسجام ملی مناطق کردنشین ایران شده است.

شیرخانی و احمد محمود (۱۴۰۰)، مقاله‌ای تحت عنوان فهم نظری فرایند توسعه اقتصادی در اقلیم کردستان عراق: موانع و ظرفیت‌ها تألیف کردند و اذعان دارند در اقلیم کردستان عراق مهم‌ترین موانع ظهور دولت توسعه‌گرا برای نیل به توسعه نیز می‌توان مدیریت ضعیف منابع اقتصادی دولتی و غیردولتی، عدم خودمختاری نخبگان سیاسی و نهادهای دولتی، فقدان بوروکراسی اقتصادی قوی و صلاحیت‌دار، ناتوانی در سرکوب حقوق مدنی، بزرگ‌نمایی از مشروعیت حکومت و عملکرد آن و در نهایت عدم حاکمیت یک حزب سیاسی بر حکومت و ظرفیت‌های توسعه‌را وجود نخبگان توسعه‌گرای مصمم، جامعه مدنی ضعیف و تابع و برخورداری از ویژگی‌های اولیه دموکراسی‌های سیاسی را می‌توان نام برد.

اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰)، مقاله‌ای تحت عنوان رابطه حزب عدالت و توسعه ترکیه با حکومت اقلیم کردستان عراق از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۸ نگاشتند و با بررسی رابطه بین حزب عدالت و توسعه ترکیه با حکومت اقلیم کردستان عراق در یافت ترکیه به‌منظور تحقق همزمان اهداف و سیاست‌ها کوشیده تا رابطه خود را با حکومت اقلیم کردستان توسعه داده و آن را به سطح رابطه راهبردار تقا دهد.

در این پژوهش دو موضوع مورد تدقیق قرار گرفته است که در سایر پژوهش‌های صورت گرفته بدان پرداخته نشده است: بررسی ادراک جمهوری اسلامی ایران و ترکیه نسبت به اقلیم کردستان عراق در سال‌های ۲۰۰۵ لغایت ۲۰۲۳، رویکرد جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق در سال‌های ۲۰۰۵ لغایت ۲۰۲۳. هم‌چنین در این پژوهش، «مکتب کپنهاگ» به‌عنوان چارچوب نظری انتخاب شده است.

مبانی نظری تحقیق:

ادراکی نسبت به اقلیم کردستان عراق دارند. برای تحلیل تطبیقی سیاست‌های امنیتی-نظامی ایران و ترکیه در قبال اقلیم کردستان عراق با رویکرد مکتب کپنهاگ، باید به بررسی دقیق ادراکات و رویکردهای این دو کشور در بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ پرداخت. این تحلیل می‌تواند به روشن شدن نقاط اشتراک و تفاوت‌های سیاست‌های امنیتی-نظامی ایران و ترکیه در قبال اقلیم کردستان عراق کمک کند و به درک بهتر از وابستگی‌های متقابل امنیتی میان این کشورها منجر شود.

پیشینه تحقیق:

مرادی (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان چالش‌های استقرار حکومت ایالتی در اقلیم کردستان عراق، اذعان داشته که با وجود طرح مسئله فدرالیسم در قانون اساسی عراق، این شکل حکومتی هنوز به‌طور کامل در اقلیم کردستان، محقق و عملی نشده است و علت را عدم تحقق کامل شکل‌گیری حکومت ایالتی کردستان و عملی نشدن آن را باید در سطح داخلی حکومت اقلیم کردستان، یعنی نظام و جامعه سیاسی کردستان عراق مطرح نموده است.

یعقوبی (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی چالش‌های ژئوپلیتیک استقلال اقلیم کردستان عراق، بیان می‌دارد، علت عدم تحقق رسیدن به استقلال یک دولت مستقل کردی در منطقه غرب آسیا را محدودیت‌های اقتصادی، سیاسی و جغرافیایی نشان داد و به‌طور کلی سیاست ژئوساید فرهنگی و قومی عراق در کردستان این کشور، موجب گرایش‌های گریز از مرکز و استقلال‌طلبانه کردها در قرن بیستم گردیده است.

علی حاجی پورکندرود و یوسف عبدالرحمن (۱۴۰۱)، مقاله‌ای تحت عنوان رویکردی بر ساختار و کارکرد سازمان‌های محاسباتی ایران، عراق و اقلیم کردستان تألیف کردند که با بررسی ساختار و کارکرد سازمان‌های محاسباتی ایران، عراق و اقلیم کردستان اذعان دارد علیرغم شباهت‌های قابل توجه بین ساختار و کارکرد نهادهای مورد بحث، تفاوت‌های متعددی از لحاظ وابستگی سازمان، شکل انجام کار و نوع وظایف بین نهادهای مذکور در کشورهای فوق وجود دارد.

قاسمی حیدری و همکاران (۱۴۰۰)، مقاله‌ای تحت عنوان اثرات استقلال‌خواهی اقلیم کردستان عراق بر

◀ مکتب کپنهاگ

مکتب کپنهاگ یک نظریه و رویکرد برجسته در زمینه مطالعات امنیتی است که عمدتاً توسط محققان دانشگاه کپنهاگ در دهه ۱۹۹۰ توسعه یافت. از چهره‌های برجسته مرتبط با مکتب کپنهاگ می‌توان به باری بوزان، اوله وور و یاپ دی وایلد اشاره کرد (استویان^۳، ۲۰۲۰: ۱۵۱). مفهوم محوری مکتب کپنهاگ، امنیتی کردن است که به فرآیندی اشاره دارد که از طریق آن یک موضوع یا پدیده به‌عنوان یک تهدید وجودی ارائه می‌شود و از این طریق استفاده از اقدامات فوق‌العاده برای مقابله با آن را توجیه می‌کند. بر اساس مکتب کپنهاگ، امنیت یک شرایط عینی نیست، بلکه یک فرآیند اجتماعی است که در آن مسائل به‌عنوان تهدیدهای امنیتی از طریق اعمال گفتاری و شیوه‌های گفتمانی برچسب‌گذاری می‌شوند (استپکا^۴، ۲۰۲۲: ۲۰). مکتب کپنهاگ پنج بخش امنیتی را شناسایی می‌کند:

◀ ۱. امنیت نظامی: به مسائل سنتی جنگ بین دولتی و استفاده از زور مربوط می‌شود.

◀ ۲. امنیت سیاسی: بر تهدیدها برای ثبات سازمانی دولت‌ها، سیستم‌های حکومتی و ایدئولوژی‌ها تمرکز دارد.

◀ ۳. امنیت اقتصادی: به تهدیدات دسترسی به منابع، منابع مالی و بازارهای ضروری برای حفظ سطوح قابل قبول رفاه و قدرت دولتی مربوط می‌شود.

◀ ۴. امنیت اجتماعی: با تهدیداتی که علیه هویت، فرهنگ و سنت‌های جوامع و جوامع وجود دارد، سروکار دارد.

◀ ۵. امنیت محیطی: به تهدیدهای زیست کره زمین و سیاره‌ای، مانند تغییرات آب‌وهوا، آلودگی و کاهش منابع می‌پردازد (مک سوینی^۵، ۱۹۹۸: ۱۳۷).

مکتب کپنهاگ بر اهمیت تجزیه و تحلیل فرآیند امنیتی کردن، از جمله بازیگران درگیر (بازیگران امنیتی)، مخاطب (های) مورد خطاب و زبان و لفاظی خاصی که برای ترسیم یک موضوع به‌عنوان یک تهدید امنیتی استفاده می‌شود، تأکید می‌کند. این مکتب همچنین پیامدهای امنیتی کردن را بررسی می‌کند، زیرا می‌تواند به مشروعیت بخشیدن به اقدامات فوق‌العاده و تعلیق رویه‌های عادی سیاسی منجر شود (هاول و ریشتر-مونپتیت^۶، ۲۰۲۰: ۲۲-۳). علاوه بر این، مکتب کپنهاگ مفهوم امنیت‌زدایی را معرفی می‌کند که به فرآیند انتقال یک موضوع به خارج از حوزه اقدامات اضطراری و بازگشت به حوزه گفتمان سیاسی و تصمیم‌گیری عادی اشاره دارد. رویکرد مکتب کپنهاگ به‌طور گسترده‌ای در مطالعات امنیتی تأثیرگذار بوده و در زمینه‌های مختلف از جمله امنیت محیطی، مهاجرت و سیاست هویت به کار گرفته شده است. با این حال، این کشور همچنین به دلیل تعصب ادعایی دولت‌محور، تأکید بر کنش‌های گفتاری بر عوامل مادی و پیامدهای بالقوه محافظه‌کارانه آن در مشروعیت بخشیدن به حرکات امنیتی کردن سازی توسط بازیگران قدرتمند، با انتقاداتی مواجه شده است. سه مفهوم اصلی مکتب کپنهاگ عبارت‌اند از:

◀ ۱- امنیتی کردن:

امنیتی کردن مفهوم اصلی مکتب کپنهاگ است. به فرآیندی اطلاق می‌شود که از طریق آن یک موضوع یا پدیده به‌عنوان یک تهدید وجودی مطرح و در چارچوب آن قرار می‌گیرد و از این طریق استفاده از اقدامات فوق‌العاده برای مقابله با آن توجیه می‌شود (استریتزل

3- Stoian

۴- Stepka

5- McSweeney

6- Howell & Richter-Montpetit

نگرو اسکانز^۹، ۲۰۲۱: ۶۴). مکتب کپنهاگ بر اهمیت تجزیه و تحلیل فرآیند امنیتی کردن، از جمله بازیگران درگیر، مخاطب(های) مورد خطاب و زبان و لفاظی خاص مورد استفاده برای تعیین یک موضوع به عنوان یک تهدید امنیتی تأکید می‌کند. همچنین پیامدهای امنیتی‌سازی و پتانسیل غیر امنیتی کردن را به عنوان راهی برای مدیریت و کاهش تهدیدات امنیتی از طریق ابزارهای غیرنظامی بررسی می‌کند.

امنیتی کردن

امن سازی مفهوم اصلی دانشکده مطالعات امنیتی کپنهاگ است. به فرآیندی اطلاق می‌شود که از طریق آن یک موضوع یا پدیده به عنوان یک تهدید وجودی ساخته و ارائه می‌شود و از این طریق استفاده از اقدامات فوق العاده برای مقابله با آن توجیه می‌شود. طبق گفته مکتب کپنهاگ، جنبه‌های کلیدی عبارت‌اند از:

امن سازی در درجه اول یک فرآیند گفتمانی است که از طریق کنش‌های گفتاری و شیوه‌های گفتمانی به دست می‌آید. یک بازیگر امنیت‌زا (به عنوان مثال، یک رهبر سیاسی، یک مقام دولتی یا گروه ذی‌نفع) با اعلام یک موضوع یا توسعه خاص به عنوان یک تهدید وجودی برای یک موضوع مرجع تعیین شده (مانند دولت، یک ملت یا یک هویت فرهنگی) یک کنش گفتاری انجام می‌دهد. برای موفقیت‌آمیز شدن امنیتی کردن، مخاطبان (به عنوان مثال، عموم، سیاست‌گذاران یا ذینفعان مربوطه) باید چارچوب‌بندی موضوع را به عنوان یک تهدید امنیتی بپذیرند و تأیید کنند. پذیرش مخاطب بسیار مهم است، زیرا استفاده از اقدامات فوق العاده‌ای را که ممکن است برای مقابله با تهدید درک شده مورد نیاز باشد، مشروعیت می‌بخشد (هاول و ریشتر-مونپتیت، ۲۰۲۰: ۲۲-۳). امنیتی کردن اجازه اجرای اقدامات یا سیاست‌های استثنایی را می‌دهد که فراتر از محدوده رویه‌های سیاسی عادی است. این اقدامات با ماهیت وجودی درک شده تهدید و نیاز به اقدام فوری توجیه می‌شوند. موضوع یا پدیده‌ای که به امنیتی کردن تبدیل

و استریتل^۷، ۲۰۱۴: ۱۳-۱۱). امن سازی از طریق کنش‌های گفتاری و شیوه‌های گفتمانی به دست می‌آید، جایی که بازیگران امنیتی (مانند رهبران سیاسی، رسانه‌ها یا گروه‌های ذینفع) یک موضوع را به عنوان یک تهدید امنیتی برجسب گذاری می‌کنند و تلاش می‌کنند مخاطب را متقاعد کنند که این چارچوب را بپذیرند (فیلیمون^۸، ۲۰۱۶: ۴۹).

۲- بخش‌ها:

مکتب کپنهاگ پنج بخش امنیت را شناسایی می‌کند: نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی. این بخش‌ها حوزه‌ها یا اشیاء مرجع مختلفی را نشان می‌دهند که می‌توانند تهدید شوند و به طور بالقوه امنیتی شوند. الف) امنیت نظامی: به مسائل سنتی جنگ بین دولتی و استفاده از زور مربوط می‌شود.

ب) امنیت سیاسی: بر تهدیدات برای ثبات سازمانی دولت‌ها، نظام‌های حکومتی و ایدئولوژی‌ها تمرکز دارد.

ج) امنیت اقتصادی: به تهدیدات دسترسی به منابع، منابع مالی و بازارهای لازم برای حفظ سطوح قابل قبول رفاه و قدرت دولتی مربوط می‌شود.

د) امنیت اجتماعی: با تهدیداتی که علیه هویت، فرهنگ و سنن جوامع و جوامع ایجاد می‌کند، سروکار دارد.

ه) امنیت محیطی: به تهدیدات زیست کره زمین و سیاره‌ای مانند تغییرات آب و هوا، آلودگی و کاهش منابع می‌پردازد (هاول و ریشتر-مونپتیت، ۲۰۲۰: ۲۲-۳).

۳- مجموعه امنیت منطقه‌ای:

غیرامنیتی کردن فرآیندی است که در آن یک موضوع به خارج از حوزه اقدامات اضطراری و بازگشت به حوزه گفتمان و تصمیم‌گیری سیاسی عادی تبدیل می‌شود. این شامل حذف وضعیت امنیتی کردن یک موضوع و تلقی آن به عنوان یک مشکل سیاسی معمولی است، نه یک تهدید وجودی که نیاز به اقدامات غیرعادی دارد. غیرامنیتی کردن به عنوان راهی برای کاهش احتمال درگیری و ترویج فرآیندهای سیاست‌گذاری بازتر و مشورتی تلقی می‌شود (ساناهوجا و سبزه‌ها-مونته

7- Stritzel & Stritzel

8- Filimon

9- Sanahuja & Verdes-Montenegro Escánez

مجموعه امنیت منطقه‌ای عبارت‌اند از:

۱. مجموعه امنیتی منطقه‌ای:

مجموعه امنیت منطقه‌ای به مجموعه‌ای از دولت‌ها و بازیگران دیگر گفته می‌شود که نگرانی‌های امنیتی عمده‌شان تا حدی به هم مرتبط است که امنیت ملی آن‌ها را نمی‌توان جدا از یکدیگر در نظر گرفت. این بازیگران به واسطه نزدیکی جغرافیایی و چالش‌ها یا آسیب‌پذیری‌های امنیتی مشترک به یکدیگر متصل هستند (آمال، ۲۰۲۲: ۶۵).

۲. سطوح تجزیه و تحلیل:

نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای پویایی‌های امنیتی را در سه سطح در نظر می‌گیرد: سطح جهانی، سطح منطقه‌ای (مجموعه امنیت منطقه‌ای) و سطح داخلی در داخل دولت‌های جداگانه. این سطوح بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند و بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند، اما سطح منطقه‌ای اغلب برجسته‌ترین سطح در شکل‌دهی شیوه‌ها و ادراکات امنیتی است (آمال، ۲۰۲۲: ۶۵).

۳. الگوهای دوستی و دشمنی:

در یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای، الگوهای دوستی (دوستی، همکاری) و دشمنی (رقابت، درگیری) بین بازیگران، پویایی امنیت را شکل می‌دهد. این الگوها می‌توانند بر اساس عوامل مختلفی مانند روابط تاریخی، تفاوت‌های ایدئولوژیک یا رقابت بر سر منابع یا نفوذ باشند (والش، ۲۰۲۰: ۳۲۱).

۴. امنیتی کردن و غیرامنیتی کردن:

نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای مفاهیم امنیتی کردن و غیرامنیتی کردن از مکتب کپنهاگ را در برمی‌گیرد. موضوعات می‌توانند در چارچوب منطقه‌ای تبدیل به امنیتی کردن یا غیرامنیتی شوند که به ترتیب منجر به اتخاذ تدابیر فوق‌العاده یا عادی‌سازی نگرانی‌های امنیتی

می‌شود باید به‌عنوان یک تهدید وجودی برای بقا یا رفاه شی مرجع ارائه شود. این تهدید اغلب از طریق لفاظی ساخته می‌شود و بر پیامدهای بالقوه انفعال یا نیاز به اقدام فوری وقاطع تأکید می‌کند (نایمن^{۱۰}، ۲۰۲۳: ۱۴۳). مکتب کپنهاگ مفهوم امن‌سازی را فراتر از تمرکز سنتی دولت‌محور بر تهدیدهای نظامی گسترش داد. این سازمان تشخیص داد که گروه‌های اجتماعی، مانند جوامع قومی یا مذهبی، می‌توانند مسائل مربوط به هویت، فرهنگ یا شیوه زندگی خود را نیز امنیتی کنند (نایمن، ۲۰۲۳: ۱۴۳). رویکرد مکتب کپنهاگ به امنیتی کردن، ماهیت اجتماعی تهدیدات امنیتی و اهمیت تحلیل فرآیندهای گفتمانی را که از طریق آن موضوعات به‌عنوان نگرانی‌های امنیتی چارچوب‌بندی و ارائه می‌شوند، برجسته می‌کند. همچنین بر پیامدهای بالقوه امنیتی کردن، مانند مشروعیت بخشیدن به اقدامات فوق‌العاده، تعلیق رویه‌های عادی سیاسی و بسیج منابع و حمایت عمومی برای مقابله با تهدید متصور، تأکید می‌کند.

نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای (RSCT)^{۱۱}

نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای یک مفهوم کلیدی است که توسط مکتب کپنهاگ به‌عنوان بخشی از چارچوب گسترده‌تر امنیتی کردن آن‌ها ایجاد شده است. باری بوزان و اوله وور در کتاب خود «مناطق و قدرت‌ها: ساختار امنیت بین‌المللی» (۲۰۰۳) آن را معرفی کردند (آمال^{۱۲}، ۲۰۲۲: ۶۵). نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای معتقد است که پویایی‌های امنیتی اغلب توسط الگوها و تعاملات منطقه‌ای شکل می‌گیرد و نه صرفاً توسط عوامل جهانی یا ملی. این نشان می‌دهد که دولت‌ها و دیگر بازیگران در یک منطقه جغرافیایی خاص تمایل دارند از نظر نگرانی‌های امنیتی و وابستگی‌های متقابل به هم مرتبط باشند و یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای متمایز را تشکیل دهند (والش^{۱۳}، ۲۰۲۰: ۳۲۱). عناصر اصلی نظریه

10 -Nyman

11 -Regional Security Complex Theory

12 -Amable

13 -Walsh

می‌شود (استیواکتیس^{۱۴}، ۲۰۲۱: ۴۱۹).

۵. بازیگران خارجی و پوشش:

این نظریه تأثیر بالقوه بازیگران خارجی (قدرت‌های بزرگ یا نهادهای جهانی) را بر مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای، چه از طریق مداخله مستقیم و چه از طریق طرح قدرت و نفوذ، تأیید می‌کند. این به‌عنوان پویایی همپوشانی یا بین منطقه‌ای نامیده می‌شود (استیواکتیس، ۲۰۲۱: ۴۱۹).

نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای چارچوبی را برای تحلیل پویایی‌های امنیتی در سطح منطقه‌ای با در نظر گرفتن وابستگی‌های متقابل، آسیب‌پذیری‌های مشترک و الگوهای تعامل بین دولت‌ها و سایر بازیگران در یک منطقه جغرافیایی خاص ارائه می‌دهد. اهمیت عوامل منطقه‌ای در شکل‌گیری ادراکات، سیاست‌ها و عملکردهای امنیتی را برجسته می‌کند و در عین حال تأثیر عوامل جهانی و داخلی را نیز تأیید می‌کند.

ادراک سیاست‌های امنیتی - نظامی اقلیم کردستان عراق توسط تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران ایران

۶- اقلیم کردستان عراق به‌مثابه یک تهدید نظامی

درک سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق توسط ایران، تحت تأثیر ملاحظات جغرافیای سیاسی، تاریخی و راهبردی است. اگرچه برخی مقامات ایرانی ممکن است با احتیاط به سیاست‌های امنیتی کردستان عراق نگاه کنند، اما این منطقه به‌عنوان یک تهدید نظامی مستقیم برای ایران تلقی نمی‌شود. به‌جای آن، ایران رویکردی ترکیبی از همکاری، رقابت و تعامل عمل‌گرایانه را در پیش گرفته است.

۷ زمینه تاریخی:

سیاست‌گذاران ایرانی به پویایی‌های تاریخی از جمله درگیری‌های گذشته و جنبش‌های جدایی‌طلب کرد توجه دارند. ایران ناآرامی را در میان جمعیت کرد خود تجربه کرده است و گاه با چالش‌هایی از سوی گروه‌های شبه‌نظامی کردی که در امتداد مرزهای خود فعالیت می‌کنند، مواجه بوده است. این زمینه

تاریخی نشان‌دهنده رویکرد محتاطانه ایران در قبال خودمختاری کردها و پیامدهای امنیتی آن است.

۸ ملاحظات جغرافیای سیاسی:

تصمیم‌گیرندگان ایرانی، کردستان عراق را در چارچوب وسیع‌تر پویایی قدرت منطقه‌ای می‌بینند. درحالی‌که ایران روابط تاریخی خود را با جناح‌های مختلف کرد در عراق حفظ کرده است، اما روابط پیچیده‌ای با دیگر بازیگران منطقه مانند ترکیه و عراق نیز دارد. سیاست‌گذاران ایرانی ممکن است به دنبال اجتناب از تشدید تنش با کشورهای همسایه و در عین حال حفظ منافع خود باشند.

۹ منافع راهبردی:

ایران دارای منافع راهبردی در عراق از جمله روابط اقتصادی، نفوذ بر سیاست عراق و مقابله بانفوذ قدرت‌های رقیب در منطقه است. سیاست‌گذاران ایرانی ممکن است برخی از سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق را به‌عنوان بی‌ثبات‌کننده برای کل عراق درک کنند که می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر منافع ایران در این کشور تأثیر بگذارد.

۱۰ همکاری در مبارزه با تروریسم:

علی‌رغم تنش‌های تاریخی، مواردی از همکاری بین ایران و گروه‌های کرد در عراق به‌ویژه در مبارزه با دشمنان مشترک مانند داعش وجود داشته است. نیروهای امنیتی ایران در مواقعی با نیروهای پیش‌مرگ کرد در مبارزه با تهدیدهای افراط‌گرایان در امتداد مرز ایران و عراق هماهنگی کرده‌اند که نشان‌دهنده رویکرد عمل‌گرایانه برای همکاری امنیتی است.

۱۱ ثبات منطقه:

تصمیم‌گیرندگان ایرانی ثبات منطقه را در اولویت قرار می‌دهند و بی‌ثباتی در عراق همسایه را مضر به امنیت و منافع خود می‌دانند. درحالی‌که برخی از سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق ممکن است نگرانی‌هایی را ایجاد کند، ایران به‌طور کلی به دنبال اجتناب از اقداماتی است که می‌تواند تنش‌ها را تشدید کند یا

به بی‌ثباتی بیشتر در منطقه کمک کند (افتخاری^{۱۵}، ۲۰۱۹: ۲۰۹).

◀ اقلیم کردستان عراق به مثابه یک تهدید جامعه محور و یک تهدید سیاسی

اقلیم کردستان عراق معمولاً توسط مقام‌های ایرانی به‌عنوان تهدیدی برای هویت کردها تلقی نمی‌شود. بلکه ایران جنبش‌های ملی‌گرایانه کرد و آرمان‌های خودمختاری آن‌ها را تهدیدی برای تمامیت ارضی و امنیت ملی خود می‌داند. با این حال، مواردی وجود داشته که هویت و فعالیت کردها در عراق با نگرانی‌های ایران تلاقی داشته است.

◀ سرکوب حقوق فرهنگی و زبانی کردها:

از نظر اقلیم کردستان ایران سابقه سرکوب حقوق فرهنگی و زبانی کردها را در داخل مرزهای خود دارد. آموزش زبان کردی، رسانه‌ها و بیان فرهنگی اغلب با محدودیت‌هایی مواجه بوده است که فعالان و سازمان‌های کرد از به‌رسمیت‌شناختن و حفاظت بیشتر از هویت کردی حمایت می‌کنند. در حالی که این سرکوب عمدتاً در داخل ایران رخ می‌دهد، فعالان کرد در عراق ممکن است این موضوعات را برجسته کنند که می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر درک هویت کردها در منطقه تأثیر بگذارد.

◀ حمایت از جنبش‌های سیاسی و خودمختار کرد:

جنبش‌ها و احزاب سیاسی کرد در عراق، از جمله آن‌ها در اقلیم کردستان، در مقاطعی از سوی جوامع کرد در ایران حمایت یا همدلی دریافت کرده‌اند. مقامات ایرانی ممکن است این حمایت را بالقوه بی‌ثبات‌کننده بدانند، به‌ویژه اگر احساسات ناسیونالیستی کردها یا آرزوها برای خودمختاری بیشتر در میان کردهای ایران را تشویق کند (آل محمد^{۱۶}، ۲۰۲۲: ۱۱۳).

◀ همبستگی فرامرزی:

مواردی از همبستگی فرامرزی بین جوامع کرد در عراق

و ایران، مانند اعتراضات یا ابراز حمایت از اهداف کردها، می‌تواند به‌عنوان تهدیدی برای منافع یا ثبات داخلی ایران تلقی شود. مقامات ایرانی ممکن است از نزدیک این‌گونه فعالیت‌ها را زیر نظر داشته باشند و به دنبال سرکوب یا دلسردی آن‌ها باشند تا از هرگونه تأثیرات سرریز یا تشدید فعالیت کردها جلوگیری کنند.

◀ همسویی درک شده با بازیگران خارجی:

مقامات ایرانی ممکن است همسویی اقلیم کردستان عراق با بازیگران خارجی مانند ایالات متحده یا اسرائیل را تهدیدی برای منافع و نفوذ ایران در منطقه بدانند. همکاری کردها با قدرت‌های خارجی می‌تواند به‌عنوان تضعیف امنیت یا اهداف منطقه‌ای ایران تلقی شود که منجر به تنش یا سوءظن در مورد نیات کردها شود (گیلان^{۱۷}، ۲۰۱۷: ۱۰۹).

◀ نگرانی‌های امنیتی و ثبات مرزی:

اگرچه به‌طور مستقیم با هویت کردی مرتبط نیست، مقامات ایرانی ممکن است پویایی امنیتی و ثبات مرزی اقلیم کردستان عراق را تهدیدی بالقوه برای منافع امنیتی ایران بدانند. بی‌ثباتی یا درگیری در منطقه، از جمله درگیری‌های بین گروه‌های کرد یا با کشورهای همسایه، می‌تواند تأثیرات گسترده‌ای داشته باشد و بر امنیت مرزی و ثبات منطقه‌ای ایران تأثیر بگذارد (اسدی، ۱۳۹۷: ۱۰۹).

◀ اقلیم کردستان عراق به مثابه یک تهدید زیست‌محیطی

سیاست‌گذاران جمهوری اسلامی ایران در ارزیابی روابط با اقلیم کردستان عراق بیشتر بر عوامل جغرافیای سیاسی، امنیتی و سیاسی تمرکز دارند و مسائل زیست‌محیطی معمولاً در اولویت نیستند. با این حال، مسائل زیست‌محیطی ممکن است به‌طور غیرمستقیم بر درک ایران از سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق تأثیر بگذارد.

◀ منابع آب:

15 -Eftekhari

16 -AlMohammad

17 -Gailan

امنیتی-نظامی کردستان عراق را با احتیاط درک کنند، اما این منطقه را به عنوان تهدید نظامی مستقیم برای ایران نمی بینند. رویکرد ایران ترکیبی از عمل‌گرایی، همکاری و محاسبات استراتژیک برای حفظ منافع و ثبات منطقه‌ای است. هویت و فعالیت کردها در عراق می‌تواند تلاقی کند، اما تهدید جامعه‌محور یا سیاسی مستقیم تلقی نمی‌شود. آرمان‌های ناسیونالیستی کردها در عراق می‌تواند با نگرانی‌های ایران در مورد امنیت، ثبات و نفوذ منطقه‌ای عراق و جنبش‌های خودمختاری در میان جمعیت کرد خود تلاقی کند. همچنین، مسائل زیست‌محیطی مانند مدیریت منابع آب و تغییرات آب‌وهوایی می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر ارزیابی امنیتی ایران تأثیر بگذارد. رویکرد ایران در قبال کردستان عراق اولویت‌دادن به نگرانی‌های جغرافیای سیاسی و امنیتی ادامه می‌دهد و پیامدهای چالش‌های زیست‌محیطی برای ثبات و همکاری منطقه‌ای را نیز در نظر می‌گیرد.

ادراک سیاست‌های امنیتی - نظامی اقلیم کردستان عراق توسط تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران ترکیه

◀ -اقلیم کردستان عراق به‌مثابه یک تهدید نظامی

درک سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق توسط تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران ترکیه در خصوص ظرفیت آن به‌عنوان یک تهدید نظامی تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله ملاحظات تاریخی، جغرافیای سیاسی و امنیتی است. درحالی‌که مقام‌های ترکیه ممکن است کردستان عراق را به‌عنوان یک تهدید فوری نظامی نبینند، پویایی‌های خاصی وجود دارد که درک آن‌ها از سیاست‌های امنیتی-نظامی منطقه را شکل می‌دهد. زمینه تاریخی: ترکیه سابقه درگیری و همکاری با گروه‌های کرد، هم در داخل مرزهای خود و هم در مناطق همسایه دارد. شورش چندین دهه توسط حزب کارگران کردستان به نگرانی‌های امنیتی قابل توجهی برای ترکیه منجر شده است و تصمیم‌گیرندگان ترکیه ممکن است به هر شکلی از خودمختاری یا استقلال کردستان در منطقه با احتیاط نگاه کنند.

یکی از مسائل زیست‌محیطی که می‌تواند مورد توجه تصمیم‌گیرندگان ایرانی باشد، مدیریت منابع آب در حوزه رودخانه‌های دجله و فرات است که از ایران و عراق و از جمله کردستان عراق می‌گذرد. سدها و پروژه‌های انحراف آب در کردستان عراق می‌توانند بر جریان آب در پایین دست ایران تأثیر بگذارند و بر نیازهای کشاورزی و تأمین آب در مناطق مرزی ایران تأثیر بگذارند.

◀ تأثیر زیست‌محیطی:

پروژه‌های زیربنایی و فعالیت‌های نظامی در مقیاس بزرگ در کردستان عراق می‌تواند پیامدهای زیست‌محیطی مانند جنگل‌زدایی، تخریب زیستگاه‌ها و آلودگی داشته باشد. درحالی‌که این اثرات زیست‌محیطی ممکن است به‌عنوان تهدیدهای امنیتی مستقیم تلقی نشوند، می‌توانند پیامدهای بلندمدتی برای اکوسیستم‌های منطقه‌ای و تنوع زیستی داشته باشند و به‌طور بالقوه بر همکاری و ثبات زیست‌محیطی فرامرزی تأثیر بگذارند.

◀ بلاای طبیعی:

بلاای طبیعی مانند زلزله و سیل خطرات مشترک ایران و عراق از جمله کردستان عراق هستند. تصمیم‌گیرندگان ایرانی ممکن است نگران آمادگی و توانایی‌های واکنش کردستان عراق در مدیریت چنین بلایایی باشند، به‌ویژه اگر ظرفیت نفوذ به خاک ایران یا تأثیر بر زیرساخت‌های مشترک را داشته باشند (تام، ۲۰۲۱: ۳۷).

◀ تغییر آب‌وهوا:

اگرچه مختص کردستان عراق نیست، اما موضوع گسترده‌تر تغییرات آب‌وهوایی و تأثیرات آن بر منطقه می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر برداشت ایران از سیاست‌های امنیتی-نظامی در مناطق همسایه تأثیر بگذارد. تغییرات در الگوهای اقلیمی، مانند خشکسالی یا رویدادهای شدید آب‌وهوایی، می‌تواند چالش‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجود در کردستان عراق را تشدید کند و به‌طور بالقوه منجر به بی‌ثباتی و ناامنی در مرزهای ایران شود (تام^۸، ۲۰۲۱: ۳۷).

سیاست‌گذاران ایرانی ممکن است برخی از سیاست‌های

◀ ملاحظات جغرافیای سیاسی:

بازیگران منطقه‌ای برای ترویج گفتگو، حل مناقشه و کاهش تنش باشند (ایمن و گونلوک- سنسن، ۲۰۱۶: ۱۱).

◀ اقلیم کردستان عراق به مثابه یک تهدید جامعه‌محور و یک تهدید سیاسی

اقلیم کردستان عراق به‌طور معمول به‌عنوان یک تهدید مستقیم برای هویت ترکیه با محوریت جامعه کرد تلقی نمی‌شود. بلکه برخی جنبش‌های ملی‌گرای کرد و آرمان‌ها برای خودمختاری یا استقلال بیشتر که از این منطقه نشئت می‌گیرد، می‌تواند به‌عنوان به‌چالش کشیدن منافع ملی و نگرانی‌های امنیتی ترکیه تلقی شود. با این حال، مقامات ترکیه نگرانی خود را در مورد اثرات سرریز بالقوه خواسته‌های ناسیونالیستی کردها و جنبش‌های جدایی‌طلب در عراق، به‌ویژه آن‌هایی که با حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک) همسو هستند که توسط ترکیه به‌عنوان یک سازمان تروریستی شناخته می‌شود، ابراز کرده‌اند.

◀ حمایت از گروه‌های وابسته به حزب کارگران کردستان:

مقامات ترکیه دولت اقلیم کردستان در عراق را به حمایت و پناه دادن به گروه‌های وابسته به پ.ک.ک از جمله اردوگاه‌های آموزشی و آماد و پشتیبانی متهم کرده‌اند. حزب کارگران کردستان در طول تاریخ از پایگاه‌هایی در مناطق کوهستانی شمال عراق عملیات می‌کرده و از آن‌ها به‌عنوان پناهگاه‌های امن برای انجام حملات علیه نیروهای امنیتی ترکیه استفاده می‌کرد. در سال ۲۰۱۹، ترکیه عملیات نظامی را در شمال عراق آغاز کرد و مواضع و زیرساخت‌های حزب کارگران کردستان را در کوه‌های قندیل، منطقه‌ای دورافتاده در امتداد مرز ترکیه و عراق، هدف قرار داد. حملات هوایی و عملیات زمینی ترکیه با هدف ایجاد اختلال در فعالیت‌های حزب کارگران کردستان و از بین بردن حضور این گروه در منطقه صورت گرفت. مقام‌های ترکیه این عملیات را با استناد به تهدید حزب کارگران کردستان برای امنیت و حاکمیت ترکیه توجیه کردند (سیام، ۲۰۱۹: ۱۳).

ترکیه کردستان عراق را در چارچوب وسیع‌تری از نفوذ منطقه‌ای و منافع امنیتی خود می‌بیند. مقام‌های ترکیه به پیامدهای بالقوه خودمختاری یا استقلال کردها در عراق بر جنبش‌های جدایی‌طلب کرد در داخل ترکیه توجه دارند. هرگونه افزایش نظامی یا اقدام تهاجمی توسط گروه‌های کرد در کردستان عراق می‌تواند به‌عنوان یک تهدید بالقوه برای تمامیت ارضی و امنیت ملی ترکیه تلقی شود.

◀ امنیت مرزی:

ترکیه مرز طولانی با کردستان عراق دارد و تأمین امنیت مرزها اولویت سیاست‌گذاران ترکیه است. هرگونه بی‌ثباتی یا درگیری در کردستان عراق ظرفیت سرایت به خاک ترکیه را دارد که منجر به نگرانی در مورد حملات فرامرزی، تروریسم و جریان پناهجویان می‌شود. تصمیم‌گیرندگان ترکیه ممکن است تحولات کردستان عراق را از دریچه امنیت مرزی ببینند و اقدام‌های پیشگیرانه برای کاهش تهدیدات احتمالی اتخاذ کنند (ایمن و گونلوک- سنسن، ۲۰۱۶: ۱۱).

◀ منافع اقتصادی:

ترکیه دارای منافع اقتصادی قابل‌توجهی در عراق از جمله تجارت، همکاری انرژی و توسعه زیرساخت‌ها است. سیاست‌گذاران ترکیه ممکن است برای حفظ این منافع اقتصادی، حفظ ثبات در کردستان عراق را در اولویت قرار دهند. با این حال، تهدیدهای نظامی یا مخاطرات امنیتی در منطقه می‌تواند فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌ها را مختل کند و منجر به نگرانی تصمیم‌گیران ترکیه شود.

◀ ثبات منطقه:

ترکیه نگران ثبات و امنیت در منطقه وسیع‌تر خاورمیانه است و هرگونه تشدید یا درگیری نظامی در کردستان عراق می‌تواند اثرات بی‌ثبات‌کننده‌ای بر کشورهای همسایه داشته باشد. سیاست‌گذاران ترکیه ممکن است به دنبال تعامل دیپلماتیک با مقامات کردستان عراق و

◀-اقلیم کردستان عراق به مثابه یک تهدید زیست‌محیطی

اگرچه مختص کردستان عراق نیست، اما موضوع گسترده‌تر تغییر اقلیم و تأثیرات آن بر منطقه می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر برداشت ترکیه از سیاست‌های امنیتی-نظامی در مناطق همسایه تأثیر بگذارد. تغییرات در الگوهای اقلیمی، مانند رویدادهای شدید آب‌وهوایی یا تغییر در الگوهای بارش، می‌تواند چالش‌های زیست‌محیطی موجود را تشدید کند و به‌طور بالقوه منجر به درگیری بر سر منابع، فشار مهاجرت و بی‌ثباتی اجتماعی-اقتصادی شود (لویزیدها، ۲۰۱۰: ۳۷).

◀ آلودگی فرامرزی:

فعالیت‌های صنعتی، شیوه‌های دفع زباله و آلودگی هوا در کردستان عراق می‌تواند به‌طور بالقوه بر کیفیت هوا و آب در مناطق مرزی ترکیه تأثیر بگذارد. تصمیم‌گیرندگان ترکیه ممکن است در مورد خطرات بالقوه سلامت و تخریب محیط‌زیست مرتبط با آلودگی فرامرزی نگران باشند که می‌تواند به همکاری دوجانبه و اقدام‌های مدیریت زیست‌محیطی برای رسیدگی نیاز داشته باشد (لویزیدها، ۲۰۱۰: ۳۸).

تصمیم‌گیرندگان ترکیه، کردستان عراق را به‌عنوان تهدید نظامی فوری نمی‌بینند، اما به پویایی‌های امنیتی منطقه توجه دارند و برای حفظ منافع و امنیت ملی خود اقداماتی انجام می‌دهند. نگرانی‌های ترکیه شامل: جنبش‌های ملی‌گرای کرد و فعالیت‌های حزب کارگران کردستان در کردستان عراق است. ترکیه از فشار دیپلماتیک، عملیات نظامی و تعامل با بازیگران منطقه‌ای برای کاهش تهدیدها و حفظ منافع خود استفاده می‌کند. همچنین، مسائل زیست‌محیطی مانند مدیریت آب و تغییرات آب‌وهوایی می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر سیاست‌های امنیتی-نظامی ترکیه تأثیر بگذارد.

رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق در سال‌های ۲۰۰۵ لغایت ۲۰۲۳

◀-استفاده از زور اعمال قدرت سخت

جمهوری اسلامی ایران رویکردهای مختلفی را برای مقابله با سیاست‌های امنیتی-نظامی در کردستان عراق

درک سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق توسط تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران ترکیه در مورد ظرفیت آن به‌عنوان یک تهدید زیست‌محیطی معمولاً کانون اصلی ملاحظات آن‌ها نیست. با این حال، برخی مسائل زیست‌محیطی ممکن است به‌طور غیرمستقیم بر برداشت ترکیه از سیاست‌های امنیتی-نظامی منطقه تأثیر بگذارد.

◀ منابع آب:

ترکیه دارای منابع آبی مانند رودخانه‌ها و سفره‌های آب زیرزمینی با کردستان عراق است. تصمیم‌گیرندگان ترکیه ممکن است نگران مدیریت این منابع آبی در کردستان عراق باشند، به‌ویژه اگر پروژه‌های زیربنایی مانند سد‌ها یا طرح‌های آبیاری بر جریان آب در پایین‌دست ترکیه تأثیر بگذارد. هرگونه اختلال در تأمین آب می‌تواند پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی قابل توجهی برای جوامع ترکیه در امتداد مرز داشته باشد.

◀ تأثیر زیست‌محیطی:

پروژه‌های توسعه‌ای در مقیاس بزرگ و فعالیت‌های نظامی در کردستان عراق می‌تواند پیامدهای اکولوژیکی مانند جنگل‌زدایی، تخریب زیستگاه‌ها و فرسایش خاک داشته باشد. سیاست‌گذاران ترکیه ممکن است نگران تأثیرات فرامرزی بالقوه این فعالیت‌ها، از جمله فرسایش خاک و تخریب اکوسیستم‌های مشترک باشند که می‌تواند کشاورزی، تنوع زیستی و کیفیت آب در مناطق مرزی را تحت تأثیر قرار دهد (لویزیدها^۱، ۲۰۱۰: ۳۷).

بلاای طبیعی: ترکیه و کردستان عراق هر دو مستعد بلاای طبیعی مانند زلزله، سیل و رانش زمین هستند. تصمیم‌گیرندگان ترکیه ممکن است نگران ظرفیت مقامات کردستان عراق برای پاسخگویی و کاهش اثرات بلاای طبیعی باشند، به‌ویژه اگر چنین رویدادهایی اثرات فرامرزی داشته باشند و نیازمند تلاش‌های هماهنگ واکنش اضطراری باشند.

به کار گرفته است، از جمله استفاده از زور به عنوان مظهر قدرت سخت. این اقدامات منعکس کننده محاسبات راهبردی و جاه طلبی‌های منطقه‌ای ایران و همچنین نگرانی‌های این کشور در مورد چالش‌های امنیتی ناشی از کردستان عراق است.

← عملیات نظامی علیه گروه‌های شبه نظامی کرد:

ایران عملیات نظامی از جمله حملات موشکی و تهاجمات فرامرزی انجام داده است که گروه‌های شبه نظامی کرد فعال در کردستان عراق را هدف قرار داده است

← اقدامات امنیتی مرزی:

ایران تدابیر امنیتی مرزی را در امتداد مرز خود با کردستان عراق برای جلوگیری از نفوذ فرامرزی و فعالیت‌های قاچاق به اجرا گذاشته است. این شامل استقرار کارکنان نظامی، ایجاد ایست‌های بازرسی و انجام عملیات نظارتی برای نظارت بر تحرکات در امتداد مرز می‌شود (اسماعیل و اسماعیل،^{۲۲} ۲۰۲۳: ۴۸۱).

حمایت از دولت عراق: ایران از دولت مرکزی عراق در مقابله با چالش‌های امنیتی در کردستان عراق حمایت کرده است. این شامل هماهنگی با نیروهای امنیتی عراق، تبادل اطلاعات و انجام عملیات نظامی مشترک برای مبارزه با تهدیدات تروریستی و حفظ ثبات در منطقه است.

← تعامل دیپلماتیک:

ایران در تلاش‌های دیپلماتیک با مقام‌های کردستان عراق برای رسیدگی به نگرانی‌های امنیتی و ارتقای ثبات در منطقه شرکت کرده است. این شامل دیدارهای سطح بالا، مبادلات دیپلماتیک و گفتگو باهدف حل و فصل اختلافات، جلوگیری از تشدید تنش‌ها و تقویت همکاری در مورد مسائل امنیتی است.

← نفوذ نیابتی:

ایران از طریق حمایت از احزاب سیاسی، شبه نظامیان و جناح‌های همسو با منافع خود به دنبال تأثیرگذاری بر تحولات سیاسی و پویایی‌های امنیتی در کردستان

عراق بوده است. این شامل ارائه کمک‌های مالی، آموزش نظامی و حمایت سیاسی به گروه‌های کردی است که از اهداف منطقه‌ای ایران حمایت می‌کنند. (اسماعیل و اسماعیل، ۲۰۲۳: ۴۸۱).

← اقدامات رسانه‌ای

رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل اقدام‌های اطلاعاتی مختلف با هدف شکل دادن به برداشت‌ها، تأثیرگذاری بر افکار عمومی و پیشبرد منافع راهبردی ایران در منطقه بود. این اقدامات اطلاعاتی شامل تلاش‌های آشکار و پنهان برای انتشار تبلیغات، کنترل روایت‌ها و جمع‌آوری اطلاعات بود.

← نفوذ رسانه‌ها:

ایران به دنبال اهرمی از رسانه‌های خود از جمله تلویزیون، رادیو و پلتفرم‌های برخط تحت کنترل دولت برای شکل دادن به افکار عمومی در کردستان عراق و فراتر از آن بود. رسانه‌های ایرانی ممکن است روایت‌هایی را منتشر کرده باشند که موافق منافع ایران هستند، برخی از جناح‌های کرد را با دیدی منفی به تصویر کشیده باشند، یا سهم ایران در ثبات و امنیت در منطقه را برجسته کرده باشند (کاتان^{۲۳}، ۲۰۲۳: ۱۴۹).

← کمپین‌های تبلیغاتی:

مقامات ایرانی ممکن است در کارزارهای تبلیغاتی باهدف قراردادن جمعیت کرد در عراق، به دنبال ترویج روایت‌هایی باشند که با اهداف سیاسی ایران همسو بوده و تهدیدهای بالقوه برای نفوذ آن را تضعیف کند. این کمپین‌ها ممکن است شامل اطلاعات نادرست و عملیات روانی باهدف ایجاد اختلاف میان جناح‌های رقیب یا بی‌اعتبار کردن دشمنان مورد نظر باشد.

← ارتباط فرهنگی و آموزشی:

ایران ممکن است از برنامه‌های اطلاع‌رسانی فرهنگی و آموزشی برای ترویج فرهنگ، زبان و ارزش‌های ایرانی در میان جوامع کرد در عراق استفاده کرده باشد. این تلاش‌ها می‌تواند به عنوان ابزاری برای تقویت حسن نیت،

قرار گیرد (گاد و پالانی، ۲۰۲۰: ۲۳۱).

← کاهش تحریم‌ها:

در پاسخ به تحریم‌های بین‌المللی و فشارهای اقتصادی، ایران ممکن است به دنبال کاهش تأثیر تحریم‌ها بر جناح‌های کرد در عراق با ارائه منابع جایگزین تجارت، سرمایه‌گذاری و حمایت مالی باشد. ایران می‌توانست با ارائه تخفیف تحریم‌ها یا دورزدن تحریم‌ها از طریق کانال‌های غیررسمی، به دنبال تقویت روابط اقتصادی خود با مقام‌های کرد و افزایش اهرم فشار خود در منطقه باشد.

← دسترسی به بازار:

ایران ممکن است برای گروه‌های کرد در عراق دسترسی به بازارها، منابع و زنجیره‌های تأمین ایران را به‌عنوان ابزاری برای تقویت یکپارچگی اقتصادی و ایجاد انگیزه برای همسویی با منافع ایران فراهم کرده باشد. دسترسی به بازارهای ایران برای کالاها و خدمات کردی می‌توانست فرصت‌ها و انگیزه‌های اقتصادی برای همکاری با ایران فراهم کند (گاد و پالانی، ۲۰۲۰: ۲۳۱).

← دیپلماسی از جمله دیپلماسی اجبار

رویکرد ایران در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل ترکیبی از تعامل دیپلماتیک، دیپلماسی اجباری و مانورهای راهبردی با هدف حفظ منافع ایران، ارتقای ثبات در منطقه و مقابله با تهدیدها محسوس بود.

← تعامل دیپلماتیک:

ایران در تلاش‌های دیپلماتیک با جناح‌های کرد و مقامات عراقی برای پیشبرد منافع خود و ارتقای ثبات در منطقه بود. دیپلمات‌های ایرانی ممکن است در مذاکرات، نشست‌ها و نشست‌های دوجانبه برای گفتگو درباره نگرانی‌های امنیتی، همکاری‌های اقتصادی و تحولات سیاسی در کردستان عراق شرکت کرده باشند. ایران از طریق مجاری دیپلماتیک به دنبال ایجاد روابط، رسیدگی به نارضایتی‌ها و ارتقای اهداف راهبردی خود بود.

← دیپلماسی اجباری:

ایجاد نفوذ و مقابله بانفوذ بازیگران رقیب در منطقه باشد (کاتان، ۲۰۲۳: ۱۴۹).

← ابزارهای اقتصادی

رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل استفاده از ابزارهای اقتصادی به‌عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر جناح‌های کرد، ارتقای منافع ایران و اعمال اهرم فشار در منطقه بود.

← تجارت و سرمایه‌گذاری:

ایران به دنبال تقویت تجارت و سرمایه‌گذاری به‌عنوان ابزاری برای تقویت روابط اقتصادی با جناح‌های کرد در عراق بود و از این طریق منافع متقابل را ارتقا داد و بر پویایی سیاسی در منطقه تأثیر گذاشت. موافقت‌نامه‌های همکاری اقتصادی، سرمایه‌گذاری‌های مشترک و پروژه‌های زیربنایی ممکن است برای تقویت وابستگی متقابل اقتصادی و ایجاد حسن‌نیت در میان جوامع کرد مورد استفاده قرار گرفته باشد (گاد و پالانی^{۲۴}، ۲۰۲۰: ۲۳۱).

← همکاری انرژی:

ایران دارای منابع انرژی قابل‌توجهی است و ممکن است از قراردادهای همکاری انرژی با مقام‌های کرد در عراق به‌عنوان ابزاری برای ارتقای یکپارچگی اقتصادی و افزایش نفوذ ایران در منطقه استفاده کرده باشد. سرمایه‌گذاری‌های مشترک در اکتشاف، تولید و حمل‌ونقل نفت و گاز می‌توانست برای تعمیق روابط اقتصادی و پیشبرد منافع استراتژیک ایران مورد استفاده قرار گیرد.

← کمک مالی:

ایران ممکن است به گروه‌های کرد در عراق به‌عنوان ابزاری برای تقویت حسن‌نیت، ایجاد نفوذ و ارتقای ثبات در منطقه کمک مالی و کمک کرده باشد. بسته‌های کمک‌های اقتصادی، کمک‌های بلاعوض و برنامه‌های کمک‌های توسعه می‌تواند برای حمایت از پروژه‌های زیربنایی، برنامه‌های رفاه اجتماعی و طرح‌های توسعه اقتصادی در مناطق تحت کنترل کردها مورد استفاده

شکل‌دهی به برداشت‌ها، تأثیرگذاری بر افکار عمومی، تقویت همکاری‌های اقتصادی و پیشبرد منافع راهبردی ایران در منطقه انجام شد. ایران از ابزارهای اقتصادی و دیپلماتیک برای حفظ نفوذ و ثبات در کردستان عراق و مقابله با تهدیدهای احتمالی استفاده کرد.

- رویکرد ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی- نظامی اقلیم کردستان عراق در سال‌های ۲۰۰۵ تا لغایت ۲۰۲۳

← استفاده از زور اعمال قدرت سخت

رویکرد ترکیه به سیاست‌های امنیتی- نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳، به‌ویژه در مورد استفاده از زور، با ترکیبی از تعامل دیپلماتیک، عملیات نظامی و مانورهای راهبردی با هدف حفاظت از منافع ترکیه، مقابله با تهدیدهای امنیتی و... مشخص شده است. حفظ ثبات در منطقه در حالی که ترکیه از نیرو به‌عنوان ابزاری برای مقابله با چالش‌های امنیتی ناشی از کردستان عراق استفاده کرده است، رویکرد آن در پاسخ به پویایی‌های در حال تغییر در منطقه، چندوجهی و تکامل یافته است.

عملیات ضد تروریسم: ترکیه عملیات نظامی را علیه حزب کارگران کردستان، یک گروه شبه‌نظامی کرد که عمدتاً در کوهستان‌های کردستان عراق مستقر است، انجام داده است. این عملیات شامل حملات هوایی، تهاجم‌های زمینی و حملات برون مرزی باهدف قراردادان مواضع و زیرساخت‌های پ.ک.ک در شمال عراق بوده است. ترکیه پ.ک.ک را به‌عنوان یک تهدید امنیتی مهم می‌بیند و از نیرو برای مختل کردن فعالیت‌های آن و کاهش توانایی‌هایش استفاده کرده است (پرودرو^{۲۵}، ۲۰۱۷: ۲۹).

← امنیت مرزی:

ترکیه امنیت مرزی در امتداد مرز خود با کردستان عراق را برای جلوگیری از نفوذ فرامرزی شبه‌نظامیان پ.ک.ک، فعالیت‌های قاچاق و سایر تهدیدات امنیتی در اولویت قرار داده است. نیروهای امنیتی ترکیه برای تقویت اقدامات کنترل مرزی و جلوگیری از عبور غیرمجاز از فناوری‌های نظارتی، ایجاد موانع مرزی و گشت‌زنی استفاده کرده‌اند.

ایران از راهکنش‌های دیپلماسی اجباری برای تحت فشار قراردادن جناح‌های کرد و مقامات عراقی برای همسویی با منافع خود و پرهیز از اقداماتی که به‌عنوان تهدیدکننده امنیت ایران تلقی می‌شود، استفاده کرد. اگر گروه‌های کرد حمایت از فعالیت‌های ضد ایرانی یا تضعیف نفوذ ایران در منطقه تلقی شوند، اقدام‌های قهری می‌تواند شامل تهدید تحریم‌های اقتصادی، انزوای دیپلماتیک یا مداخله نظامی باشد (اسماعیل و اسماعیل، ۲۰۲۳: ۴۹۶).

← همکاری امنیتی:

ایران برای مقابله با تهدیدهای امنیتی مشترک، مانند تروریسم، شورش و امنیت مرزی، با جناح‌های کرد و مقام‌های عراقی همکاری امنیتی داشت. ایران از طریق توافقنامه‌های همکاری امنیتی، تمرین‌های نظامی مشترک و تبادل اطلاعات، به دنبال تقویت ثبات در کردستان عراق و جلوگیری از گسترش تهدیدهای امنیتی بود که می‌تواند بر منافع امنیتی خود تأثیر بگذارد.

میانجی‌گری و حل منازعات: ایران نقش میانجی را در حل مناقشات و اختلافات مربوط به جناح‌های کرد، مقامات عراقی و سایر بازیگران منطقه‌ای ایفا کرد. دیپلمات‌های ایرانی ممکن است مذاکرات را تسهیل کرده باشند، آتش‌بس‌ها را میانجی‌گری کرده و توافق‌های صلح را برای کاهش تنش‌ها و جلوگیری از تشدید درگیری‌هایی که می‌تواند کردستان عراق و منطقه وسیع‌تر را بی‌ثبات کند، میانجی‌گری کرده باشند.

دیپلماسی قدرت نرم: ایران از راهکنش‌های دیپلماسی قدرت نرم برای نفوذ بر جناح‌های کرد و به‌دست آوردن قلب‌ها و ذهن‌ها در کردستان عراق استفاده کرد. این می‌تواند شامل مبادلات فرهنگی، کمک‌های بشردوستانه، بورسیه‌های آموزشی و پروژه‌های توسعه‌ای باهدف تقویت حسن‌نیت، ایجاد نفوذ و ارتقای تصویر ایران به‌عنوان یک بازیگر منطقه‌ای خیرخواه باشد (اسماعیل و اسماعیل، ۲۰۲۳: ۴۹۶).

رویکرد ایران نسبت به سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل اقدامات اطلاعاتی، اقتصادی و دیپلماتیک بود. این اقدام‌ها با هدف

◀ تعامل دیپلماتیک:

اطلاعات و شکل دادن به افکار عمومی در مورد تحولات کردستان عراق استفاده کرد. رسانه‌های ترکیه ممکن است دیدگاه ترکیه در مورد مسائل امنیتی منطقه را برجسته کرده باشند، بر تهدیدهای ناشی از گروه‌های شبه‌نظامی کرد، مانند پ.ک.ک تأکید کرده و تلاش‌های ترکیه برای مبارزه با تروریسم و ارتقای ثبات در منطقه را تبلیغ کرده باشند.

ترکیه در تلاش‌های دیپلماتیک با مقام‌های کرد عراق، دولت مرکزی عراق و دیگر بازیگران منطقه‌ای برای رسیدگی به نگرانی‌های امنیتی، ارتقای ثبات و هماهنگی تلاش‌های ضد تروریسم شرکت کرده است. مقامات ترکیه در مجامع دوجانبه و چندجانبه برای گفتگو درباره مسائل امنیتی و بررسی راه‌های همکاری در مبارزه با تروریسم و حفظ ثبات منطقه شرکت کرده‌اند (پرودرو، ۲۰۱۷: ۲۹).

◀ ضد تبلیغات:

ترکیه به دنبال مقابله با تبلیغات و اطلاعات نادرست منتشر شده توسط گروه‌های شبه‌نظامی کرد و حامیان آن‌ها در مورد عملیات و سیاست‌های نظامی ترکیه در کردستان عراق بود. مقامات ترکیه ممکن است از کمپین‌های اطلاعاتی برای رد روایات نادرست، به چالش کشیدن ایدئولوژی‌های افراطی و بی‌اعتبار کردن تلاش‌های تبلیغاتی پ.ک.ک باهدف جذب حامیان و تضعیف منافع امنیتی ترکیه استفاده کرده باشند (آیدین دوزگیت و توجی، ۲۰۱۵: ۴۴۹).

◀ همکاری نظامی:

ترکیه با نیروهای پیشمرگه کردستان عراق و نیروهای امنیتی عراق برای مبارزه با تهدیدهای امنیتی مشترک از جمله تروریسم، شورش و فعالیت‌های بی‌ثبات‌کننده همکاری نظامی کرده است. مانورهای نظامی مشترک، تبادل اطلاعات و ابتکارات ظرفیت‌سازی برای تقویت هماهنگی و اثربخشی در رسیدگی به چالش‌های امنیتی در کردستان عراق انجام شده است.

◀ مانور راهبردی:

ترکیه از مانورها و اهرم‌های راهبردی برای پیشبرد منافع خود و تأثیرگذاری بر تحولات کردستان عراق استفاده کرده است. این شامل فشار دیپلماتیک، انگیزه‌های اقتصادی و حمایت سیاسی از گروه‌های کرد همسو با منافع ترکیه و همچنین تلاش‌هایی برای تضعیف پایگاه پشتیبانی پ.ک.ک و مختل کردن فعالیت‌های آن از طریق عملیات نظامی هدفمند بوده است (ارسلان‌الپ و پرلمن، ۲۰۱۷: ۳۱۴).

◀ کمپین‌های آگاهی عمومی:

ترکیه کمپین‌های آگاهی عمومی را باهدف اطلاع‌رسانی به شهروندان ترکیه و مخاطبان بین‌المللی در مورد چالش‌های امنیتی ناشی از شبه‌نظامیان کرد در کردستان عراق انجام داد. این کمپین‌ها ممکن است شامل مطالب آموزشی، کمپین‌های رسانه‌های اجتماعی و رویدادهای عمومی برای افزایش آگاهی در مورد فعالیت‌های تروریستی PKK و جلب حمایت از تلاش‌های ضد تروریسم ترکیه باشد (رودریگ سوارس باربوسا سیلوا، ۲۰۲۳: ۱۴).

◀ -اقدام‌های رسانه‌ای

رویکرد ترکیه به سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳، شامل استفاده استراتژیک از اقدامات اطلاعاتی برای شکل دادن به برداشت‌ها، تأثیرگذاری بر افکار عمومی و پیشبرد منافع ترکیه در منطقه بوده است.

◀ پیام‌های دیپلماتیک:

ترکیه از کانال‌های دیپلماتیک برای انتقال موضع خود در مورد سیاست‌های امنیتی-نظامی در کردستان عراق به شرکای بین‌المللی، بازیگران منطقه‌ای و مقام‌های کرد استفاده کرد. دیپلمات‌های ترکیه ممکن است در تلاش‌های اطلاع‌رسانی، ابتکارات دیپلماتیک و بیانیه‌های عمومی برای بیان نگرانی‌های امنیتی ترکیه،

◀ رسانه و دیپلماسی عمومی:

ترکیه از رسانه‌های خود از جمله تلویزیون، رادیو و پلتفرم‌های آنلاین تحت کنترل دولتی برای انتشار

ترویج گفت‌وگو و جلب حمایت بین‌المللی از تلاش‌های ضدتروریسم ترکیه در منطقه شرکت کرده باشند (رودریگ سوارس باربوسا سیلوا، ۲۰۲۳: ۱۴).

← ارتباط فرهنگی و آموزشی:

ترکیه در تلاش‌های فرهنگی و آموزشی باهدف تقویت حسن‌نیت و ایجاد روابط با جوامع کرد در کردستان عراق مشارکت داشت. این تلاش‌ها ممکن است شامل مبادلات فرهنگی، بورس‌های تحصیلی و پروژه‌های توسعه‌ای باهدف ترویج زبان و فرهنگ ترکی، تقویت همکاری‌های اقتصادی و مقابله با ایدئولوژی‌های افراطی باشد.

← ابزارهای اقتصادی

رویکرد ترکیه به سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل استفاده راهبردی از ابزارهای اقتصادی برای پیشبرد منافع ترکیه، ارتقای ثبات و مقابله با چالش‌های امنیتی در منطقه بود. تجارت و سرمایه‌گذاری: ترکیه به دنبال استفاده از تجارت و سرمایه‌گذاری به‌عنوان ابزاری برای تقویت روابط اقتصادی با کردستان عراق و افزایش منافع مشترک بود. توافقی‌های همکاری اقتصادی، مأموریت‌های تجاری و پروژه‌های سرمایه‌گذاری به‌منظور افزایش وابستگی اقتصادی و ایجاد حسن‌نیت میان بازرگانان ترکیه و طرف‌های عراقی مورد استفاده قرار می‌گرفت. از طریق تحکیم روابط اقتصادی، ترکیه به ارتقای ثبات و رفاه در منطقه کمک کرد.

← همکاری در حوزه انرژی:

ترکیه دارای منافع اساسی در بخش انرژی در عراق است که شامل اکتشاف، تولید و حمل‌ونقل نفت و گاز می‌شود. شرکت‌های ترکیه‌ای به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساخت انرژی در کردستان عراق، شامل خطوط لوله و پالایشگاه‌ها، پرداخته‌اند تا به منابع انرژی دسترسی پیدا کنند و امنیت انرژی خود را افزایش دهند. قراردادهای همکاری در حوزه انرژی بین ترکیه و مقام‌های کرد عراقی، به تقویت همکاری‌های اقتصادی و ثبات منطقه‌ای کمک کرده است.

← کمک‌های توسعه‌ای:

ترکیه با هدف حمایت از پروژه‌های زیربنایی، تلاش‌های بازسازی و ابتکارات توسعه اقتصادی و اجتماعی در کردستان عراق، اقدام به ارائه کمک‌های توسعه‌ای کرد. برنامه‌های حمایتی ترکیه برای بهبود شرایط زندگی، افزایش فرصت‌های اقتصادی و ایجاد ظرفیت‌های محلی در مناطق آسیب‌دیده از ناامنی و بی‌ثباتی اجرا می‌شود. ترکیه به‌منظور پاسخ به چالش‌های اجتماعی و اقتصادی، در پی تقویت ثبات و کاهش تهدیدهای امنیتی در منطقه بود (اوگوزلو^{۲۸}، ۲۰۰۲: ۶۷).

← تجارت فرامرزی:

ترکیه تجارت فرامرزی با کردستان عراق را از طریق تسهیل در عبور و مرور مرزی، بهبود زیرساخت‌های آماذ و پشتیبانی و تسهیلات گمرکی تشویق نموده است. توافقی‌نامه‌های تجاری، تسهیلات تعرفه‌ای و ترتیبات تجارت ترجیحی به‌منظور تقویت مبادلات اقتصادی و تجاری دوجانبه مورد استفاده قرار گرفت که به نفع هر دو طرف، تجارت ترکیه و کردستان عراق بود. هدف ترکیه، تقویت روابط و ارتقای همکاری بین جوامع کرد ترکیه و عراق از طریق تسهیل تعاملات اقتصادی بود (یلماز و همکاران^{۲۹}، ۲۰۲۳: ۱۶۹).

← مشوق‌های مالی:

ترکیه به‌منظور تشویق بازرگانان ترکیه به فعالیت‌های اقتصادی در کردستان عراق، مشوق‌های مالی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری ارائه داد. یارانه‌ها، معافیت‌های مالیاتی و مشوق‌های سرمایه‌گذاری به شرکت‌های فعال ترکیه‌ای در کردستان عراق تخصیص یافت که به مشارکت اقتصادی و توسعه منطقه کمک کند. هدف ترکیه از ترویج همکاری بخش خصوصی، تحریک رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی در این منطقه بود (یلماز و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۷۰).

← دیپلماسی از جمله دیپلماسی اجبار

رویکرد ترکیه به سیاست‌های امنیتی - نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل ترکیبی از دیپلماسی

بر آتش‌بس‌ها میانجی‌گری کرده‌اند (بوزکالی^{۳۱}، ۲۰۱۷: ۵۸-۵۶).

◀ دیپلماسی منطقه‌ای:

ترکیه به‌منظور مقابله با چالش‌های امنیتی و همسویی سیاست‌ها نسبت به کردستان عراق، دیپلماسی گسترده‌ای با کشورهای همسایه و قدرت‌های منطقه‌ای دنبال کرد. مقامات ترکیه با پیگیری ابتکارات دیپلماتیک، انجام سفرهای سطح بالا و شرکت در نشست‌های منطقه‌ای، سعی در تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، ایجاد اتحاد و افزایش ثبات در جغرافیای وسیع‌تر خاورمیانه داشتند (بوزکالی، ۲۰۱۷: ۵۸-۵۶).

رویکرد ترکیه به سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ شامل چندین جنبه کلیدی بوده است. از قبیل استفاده از قدرت سخت، تعامل دیپلماتیک، استراتژی چندوجهی، ابزارهای اقتصادی و دیپلماسی اجباری این رویکردهای چندوجهی به ترکیه کمک کرد تا منافع خود را در کردستان عراق و منطقه خاورمیانه گسترده‌تر پیش ببرد و به ثبات و رفاه.

■ تأثیر سیاست‌های امنیتی-نظامی اقلیم کردستان عراق بر امنیت منطقه‌ای

سیاست‌های امنیتی-نظامی کردستان عراق تأثیرات مهمی بر پویایی امنیت منطقه دارد. این تأثیرات شامل مواردی چون نگرانی‌های امنیت داخلی، عملیات فرامرزی، درگیری‌های نیابتی و پویایی قدرت منطقه‌ای است.

مستقر بودن گروه‌های شبه‌نظامی کرد و جنبش‌های جدایی‌طلب در اقلیم کردستان عراق، نظیر حزب کارگران کردستان، (پ.ک.ک) ممکن است کشورهای همسایه مانند ایران و ترکیه را وادار کند تا بخشی از ظرفیت‌های امنیتی و نظامی خود را برای مواجهه با تهدیدات داخلی به کار بگیرند. این کشورها نگران هستند که تهاجم یا خواسته‌های جدایی‌طلبانه کردها از کردستان عراق به داخل خاک آن‌ها سرایت کند. کشورهای همجوار ممکن است اقدام به انجام عملیات

از جمله دیپلماسی اجباری با هدف حفاظت از منافع ترکیه، مقابله با تهدیدهای امنیتی و حفظ ثبات در منطقه بود.

◀ گفت‌وگو و تعامل:

ترکیه در تعاملات دیپلماتیک با مسئولان کردستان عراق، دولت مرکزی و دیگر بازیگران حوزه، به‌منظور پاسخ به نگرانی‌های امنیتی، ارتقای ثبات و هماهنگی در تلاش‌های ضدتروریسم فعالانه شرکت کرده است. دیپلمات‌های ترکیه در انجمن‌های دوجانبه و چندجانبه به بحث درباره مسائل امنیتی، تبادل اطلاعات و شناسایی راه‌های همکاری در مبارزه با تروریسم و حفظ ثبات منطقه پرداخته‌اند.

◀ دیپلماسی اجباری:

ترکیه برای وادار کردن مقامات کردستان عراق و جناح‌های کرد به تناسب با منافع خود، از راهبردهای دیپلماسی اجباری بهره برده است. این تدابیر می‌توانند شامل هشدارهای دیپلماتیک، تحریم‌های اقتصادی، انزوای سیاسی و تهدید به مداخله نظامی در صورت حمایت گروه‌های کرد از فعالیت‌های ضد ترکیه یا ضعفی برای نفوذ آن در منطقه باشند.

◀ مانور راهبردی:

ترکیه از ابزارهای راهبردی برای تحقق اهداف خود و تأثیرگذاری بر تحولات کردستان عراق بهره می‌برد. این شامل فشارهای دیپلماتیک، تشویق‌های اقتصادی و حمایت سیاسی از گروه‌های کرد هم‌راستا با منافع ترکیه، همچنین تلاش‌ها برای کاهش پایگاه‌های حمایتی پ.ک.ک و اختلال در فعالیت‌های آن از طریق روش‌های دیپلماتیک است (آل‌جعفر^{۳۰}، ۲۰۱۸: ۹۵).

میانجی‌گری و حل منازعات: ترکیه به‌عنوان میانجی در حل اختلافات بین جناح‌های کرد، مقام‌های عراقی و دیگر بازیگران منطقه‌ای ایفای نقش کرده است. دیپلمات‌های ترکیه برای کاهش تنش‌ها و جلوگیری از گسترش درگیری‌ها که ممکن است به بی‌ثباتی کردستان عراق و مناطق اطراف منجر شود، مذاکرات را تسهیل کرده و

ثبات، صلح و امنیت در سطح خاورمیانه ایجاد کنند.

نتیجه‌گیری:

مکتب کپنهاگ و نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای به دلیل تمرکز بر پویایی‌های امنیتی منطقه‌ای، دیدگاه جامع امنیتی و مفاهیم امن‌سازی و غیرامنیتی کردن، به‌عنوان چارچوب نظری برای بررسی تحلیل تطبیقی ایران و ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی نظامی اقلیم کردستان عراق انتخاب شده است. این نظریه با تأکید بر وابستگی‌های متقابل امنیتی منطقه‌ای، نقش ساختارهای اجتماعی و روندهای تکاملی، به تحلیل روابط پیچیده میان اقلیم کردستان، ایران و ترکیه کمک می‌کند. استفاده از نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای مکتب کپنهاگ به پژوهشگران امکان می‌دهد تا پویایی‌های امنیتی، وابستگی‌های متقابل و ظرفیت فرایندهای امنیتی یا غیرامنیتی‌سازی در روابط بین اقلیم کردستان عراق، ایران و ترکیه را به‌طور جامع و دقیق بررسی کنند.

جدول ۱. مقایسه وضعیت کردها در کشورهای مورد مطالعه

چالش‌های مرتبط با جنبش‌های جدایی‌طلب کرد	
ترکیه	جمهوری اسلامی ایران
ترکیه در طول تاریخ جنبش جدایی‌طلب کرد، به‌ویژه پ ک ک را به‌عنوان یک تهدید وجودی برای تمامیت ارضی و امنیت ملی خود تلقی کرده است. دولت ترکیه عملیات نظامی طولانی مدتی را علیه پ ک ک که آن را یک سازمان تروریستی می‌داند، به راه انداخته است.	ایران تجربه‌طلبی کردها را تهدیدی بالقوه برای تمامیت ارضی و امنیت ملی خود می‌داند. وجود یک ایالت کردی یا منطقه خودمختار در امتداد مرزهای آن به‌عنوان یک عامل بی‌ثبات کننده تلقی می‌شود که می‌تواند جمعیت کرد خود ایران را جسور کند و قدرت متمرکز دولت ایران را تضعیف کند.
ترکیه نسبت به دولت اقلیم کردستان در عراق محتاط بوده است، زیرا می‌ترسد که این دولت بتواند احساسات جدایی‌طلب کردها را در داخل مرزهای خود تقویت کند. ترکیه با تلاش‌های حکومت اقلیم کردستان برای به دست آوردن خودمختاری یا استقلال بیشتر از دولت مرکزی عراق مخالفت کرده است.	ایران در حالی که نسبت به جدایی‌طلبی کردها محتاط است، روابط عمل‌گرایانه خود را با دولت اقلیم کردستان در عراق حفظ کرده است. ایران در مقاطعی از حکومت اقلیم کردستان حمایت نظامی و اقتصادی کرده است، به‌ویژه زمانی که با منافع گسترده‌تر ایران در منطقه، مانند مقابله با نفوذ ایالات متحده یا داعش همسو بود.
ترکیه عملیات نظامی برون‌مرزی متعددی را در شمال عراق انجام داده و پایگاه‌ها و مواضع پ.ک.ک را در منطقه هدف قرار داده است. این عملیات اغلب روابط بین ترکیه و اقلیم کردستان را تیره کرده است.	رویکرد ایران به مسئله کرد نیز متأثر از تمایل این کشور برای حفظ نفوذ منطقه‌ای و مقابله با نفوذ رقبای منطقه‌ای مانند ترکیه یا عربستان سعودی در شکل دادن به پویایی کردها است.

ایران با شورش مداوم حزب زندگی آزاد کردستان (پژاک)، یک گروه جدایی طلب کرد که با حزب کارگران کردستان (پ ک ک) در ترکیه ارتباط دارد، مواجه شده است. این امر ایران را بر آن داشته تا موضعی تند علیه گروه‌های شبه‌نظامی کرد که در نزدیکی مرزهایش فعالیت می‌کنند اتخاذ کند.	ترکیه علیرغم نگرانی‌های امنیتی خود، روابط اقتصادی و انرژی خود را با اقلیم کردستان حفظ کرده است و اهمیت منطقه را به‌عنوان یک شریک تجاری و منبع بالقوه منابع انرژی به رسمیت می‌شناسد.
رویکردهای ایران و ترکیه در قبال سیاست‌های امنیتی - نظامی اقلیم کردستان عراق	
ایران و ترکیه هر دو عملیات نظامی را علیه گروه‌های شبه‌نظامی کرد در کردستان عراق انجام داده‌اند. به‌عنوان مثال می‌توان به حملات موشکی ایران به پایگاه‌های پژاک و حملات هوایی ترکیه علیه مواضع پ.ک.ک در کوه‌های قندیل اشاره کرد.	
عملیات اطلاعاتی گسترده‌ای برای نظارت بر فعالیت‌های شبه‌نظامیان کرد انجام می‌شود. اینها شامل نظارت، نفوذ به گروه‌های شبه‌نظامی و هماهنگی با سازمان‌های اطلاعاتی محلی است.	
ابزارهای اقتصادی، مانند تحریم‌ها یا محاصره اقتصادی، برای تحت‌فشار قرار دادن دولت اقلیم کردستان به‌منظور تبعیت از خواسته‌های امنیتی ایران و ترکیه استفاده می‌شود. از مسیرهای تجاری و روابط اقتصادی نیز برای اعمال نفوذ استفاده می‌شود.	
هر دو کشور در تلاش‌های دیپلماتیک برای رسیدگی به نگرانی‌های امنیتی، از جمله نشست‌ها و مذاکرات در سطح عالی با حکومت اقلیم کردستان و دولت مرکزی عراق، شرکت می‌کنند.	

منابع:

ژئوپلیتیکی استقلال اقلیم کردستان عراق، مجله پژوهش‌های مدیریت و فرماندهی نظامی، شماره ۱۷.

منابع انگلیسی:

- Al-Jaf, R. M. A. (2018). *British Policy towards the Government of the Mosul Vilayet 1926-1916*, University of Leicester, 98-56.(3)1
- Al Mohammad, A. (2022). *Smart Power in Iran's Foreign Policy Towards Arab National Security in the Middle East 2015-2003: Case Studies of Lebanon, Iraq, and Yemen*. In.114-112.(6)8.
- Amable, D. S. (2022). *Theorizing the emergence of security regions: An adaptation for the regional security complex theory*. *Global Studies Quarterly*, 4(2).
- Arslanap, M. & Pearlman, W. (2017). *Mobilization in military-controlled*

- اسماعیلی، بشیر، شفیع، اسماعیل، (۱۴۰۰)، رابطه حزب عدالت و توسعه ترکیه با حکومت اقلیم کردستان عراق از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۸، تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، شماره ۱۳.
- حاجی پور کندرود، علی، عبدالرحمن یوسف، رزگار، (۱۴۰۱)، رویکردی بر ساختار و کارکرد سازمان‌های محاسباتی ایران، عراق و اقلیم کردستان، فصلنامه علمی پژوهش‌های نوین حقوق اداری، شماره ۴.
- شیرخانی، محمدعلی، احمد محمود، محمد صدیق، (۱۴۰۰)، فهم نظری فرایند توسعه اقتصادی در اقلیم کردستان عراق: موانع و ظرفیت‌ها، مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، شماره ۴.
- قاسمی حیدری، مصطفی، اژدری، بهناز، معصومی، مجید، (۱۴۰۰)، اثرات استقلال خواهی اقلیم کردستان عراق بر انسجام ملی مناطق کردنشین ایران، مطالعات بین‌المللی، شماره ۱۸.
- مرادی، جهانبخش، (۱۴۰۱)، چالش‌های استقرار حکومت ایالتی در اقلیم کردستان عراق، مطالعات سیاسی بین‌النهرین، شماره ۱.
- یعقوبی، حسین، (۱۴۰۱)، بررسی چالش‌های

- Concerns And The Kurdistan Region In A New Middle East: From Rebellion To Statehood: The Influences Of Power, Threat Environment And Opportunity Structures On The Choice Of Becoming An Independent State. In.-103.(6)7 110.
- Howell, A. & Richter-Montpetit, M. (2020). Is securitization theory racist? Civilizationism, methodological whiteness, and antiblack thought in the Copenhagen School. *Security Dialogue*, 22-3,(1)51.
- Ismael, T. Y. & Ismael, J. S. (2023). The Islamic Republic of Iran. *Government and Politics of the Contemporary Middle East*, 541-469.
- Kattan, M. I. (2023). Iranian Foreign Policy Towards the Syrian Crisis (2021-2011).
- Loizides, N. G. (2010). State ideology and the Kurds in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 527-513,(4)46.
- McSweeney, B. (1998). Durkheim and the Copenhagen school: a response to Buzan and Waever. *Review of International Studies*, 137-140,(1)24.
- Nyman, J. (2023). *Securitization. In Security Studies* (pp.130-115): Routledge.
- Og̃ uzlu, T. H. (2002). Turkey and the European Union: the security dimension. *Contemporary Security Policy*, 82-61,(3)23.
- Proedrou, F. (2017). Why Russian gas diplomacy fails: the geopolitics-energy nexus in Ukraine and Turkey. *Asia Europe Journal*, 37-21,(1)15.
- Rodrigues Soares Barbosa Silva, P. transitions: Lessons from Turkey, Brazil, and Egypt. *comparative sociology*, 329-311,(3)16.
- Asadi, A. (2014). Iraq and Iranian-American Interactions. *Iranian Review of Foreign Affairs*, -87 ,(3)5 107.
- Aydın-Düzgit, S. & Tocci, N. (2015). *Turkey and the European Union: Springer*. 457-438.
- Ayman, G. & Günlük-Şenesen, G. (2016). Turkey's changing security perceptions and expenditures in the 2000s: Substitutes or complements? *The Economics of Peace and Security Journal*, 11)1).
- Bozcali, V. F. (2017). *Borderwork: Smuggling, Techno-Legal Politics and the Making of National Borders in the Kurdish Borderlands of Turkey. Stanford University*, 58-56,(3)1.
- Eftekhari, A. (2019). Main Foreign Policy Challenges of Islamic Republic of Iran in the Caucasus (in Iranian Historiography). *Problems of World History*, (211-200,(8).
- Filimon, L. M. (2016). An overview of the Copenhagen school's approach to security studies: constructing (in) security through performative power. *Revista Română de Studii Baltice și Nordice*, 27-74,(2)8.
- Gade, T. & Palani, K. (2020). The hybridisation of religion and nationalism in Iraqi Kurdistan: the case of Kurdish Islam. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, ,(3-6)5 241-221.
- Gailan, M. (2017). *National Security*

- security complex theory in Africa: Museveni's Uganda and regional security in East Africa. *African Security*, 324-300, (4)13.
- Yilmaz, I. Shipoli, E. & Demir, M. (2023). *Securitization and authoritarianism: The AKP's oppression of dissident groups in Turkey*: Springer Nature. 171-113.
- G. (2023). *The impact of the Turkish economic crisis on Turkey's foreign policy and the Turkish-Israeli relations* 28-12, (1)1.
- Seyam, B. A. B. (2019). *The Military Dimension of Turkey-Qatar Relations and Its Security Impacts*. University of Malaya (Malaysia), 23-11. (3)1.
- Sanahuja, J. A. & Verdes-Montenegro Escáñez, F. J. (2021). *The Copenhagen School in South America: the (de) securitization of UNASUR (-2008 2017)*.
- Stepka, M. (2022). *The Copenhagen school and beyond. A closer look at securitisation theory*. In *Identifying Security Logics in the EU Policy Discourse: The "Migration Crisis" and the EU* (pp.31-17): Springer.
- Stivachtis, Y. A. (2021). *A Mediterranean region? Regional security complex theory revisited*. *Vestnik RUDN. International Relations*, 428-416, (3)21.
- Stoian, V. (2020). *Translating the Copenhagen School: A View from Romania*. *Romanian Intelligence Studies Review* (171-150), (23).
- Stritzel, H. & Stritzel, H. (2014). *Securitization theory and the Copenhagen School. Security in translation: Securitization theory and the localization of threat*, 37-11.
- Taama, A. Z. (2021). *The future of UK attitudes towards the Kurdistan region of Iraq: interests, possibilities, and opportunities*. *Maghreb-Machrek*, (266-248), (1).
- Walsh, B. (2020). *Revisiting regional*